

Lukasz Zamecki

*Instytut Europeistyki, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu
Warszawskiego*

**Recenzja książki: Tomasz Kamiński
(2015), *Sypiając ze smokiem. Polityka Unii
Europejskiej wobec Chin*, Łódź, 194 strony**

Praca Tomasza Kamińskiego, pt. *Sypiając ze smokiem. Polityka Unii Europejskiej wobec Chin*, została wydana nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego w 2015 roku w serii „Contemporary Asian Studies Series”. Monografia liczy 194 strony (11 arkuszy wydawniczych).

Autorem recenzowanej pracy jest znany w środowisku badaczy stosunków chińsko-unijnych, bardzo aktywny na konferencjach tematycznych, dr Tomasz Kamiński, adiunkt w Zakładzie Azji Wschodniej na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego. Autor, mimo młodego wieku, posiada liczącą się pozycję w środowisku naukowym, a jego dorobek naukowy legitymizuje próbę podjęcia całościowych studiów nad relacjami unijno-chińskimi. Tomasz Kamiński, łącząc wykształcenie europeistyczne z aktywnością w międzynarodowych środowiskach sinologów oraz pracą na rzecz wyróżniającej się w kraju placówki badań nad współczesnymi Chinami, posiada odpowiednie przygotowanie do analizowania polityki Unii Europejskiej względem ChRL. W tym miejscu należy podkreślić trudność badań obu wymienionych podmiotów stosunków międzynarodowych, tj. z jednej strony – Unii Europejskiej, będącej podmiotem *sui generis*, z drugiej – państwa-cywilizacji, jakim jest Chińska Republika Ludowa. Ta wyjątkowość podmiotów istotnie utrudnia studia nad relacjami między nimi. Z pewnością więc połączenie wiedzy europeistycznej Autora ze wsparciem aktywnego naukowo środowiska łódzkich politologów-sinologów jest istotnym atutem w sytuacji podjęcia trudu analizy polityki UE wobec Chin.

Przed przejściem do szczegółowej recenzji pracy, należy podkreślić olbrzymią potrzebę publikowania wydawnictw dot. relacji unijno-chińskich. Mimo co najmniej kilkunastu lat rozwoju polskiej europeistyki oraz nowej fali badań nad współczesnymi Chinami, nadal istnieje olbrzymia luka na rynku wydawniczym, którą warto by wypełnić pracami o tej tematyce. Mimo olbrzymiej doniosłości zagadnienia relacji między największymi podmiotami współczesnych stosunków międzynarodowych, dotychczas brakowało spójnego opracowania na ten temat w języku polskim. Zdaje się, że każdy pracownik naukowo-dydaktyczny, prowadząc zajęcia dotyczące relacji unijno-chińskich, poszukiwał literatury w języku polskim. Prawdopodobnie też z tego powodu wielu z nich nosiło się z pomysłem stworzenia podobnej do monografii dra Kamińskiego pracy. W sytuacji opublikowania rozprawy *Sypiając ze Smokiem* motywacja ta stała się zauważalnie mniejsza.

Mimo powyższych słów mogących osłabiać czujność wnikliwego recenzenta, przejdźmy do rzeczowej krytyki pracy. Monografia podzielona została na osiem, problemowo wyróżnionych, rozdziałów. Choć dla każdego specjalisty w zakresie relacji Unii Europejskiej z ChRL wyróżnienie problemowe wydaje się narzucać samo, należy pochwalić Autora, że nie poszedł prostszą drogą ujęcia chronologicznego. Jako cel pracy Autor przyjął próbę udowodnienia, że „w układzie sił pomiędzy Unią a Chinami doszło do zasadniczej zmiany na niekorzyść Europy, w wyniku której utraciła ona możliwość skutecznego użycia części narzędzi swojej polityki zewnętrznej”. Autor, co warte podkreślenia, wymienia obok celu głównego, cele szczegółowe. Należy jednak zwrócić uwagę, że utożsamia cel z tezą pracy.

Jeżeli ujmijemy cel pracy jako jej tezę, musimy podkreślić, że Autor zarysowuje ją dość ostrożnie. Nie tylko dla osób na co dzień zajmujących się relacjami UE z ChRL teza nie wydaje się nowatorska. W pracy zwycięża zatem chęć utrzymania poprawności i ostrożności nad podjęciem ryzyka wprowadzenia innowacji. Autor skupia się na precyzji opisu, co w połączeniu z konserwatyżmem tezy głównej zbliża pracę do podręcznika aniżeli rozprawy, która miałaby wyważać naukowe drzwi.

Niemniej czytelnika-badacza ujmuje poprawność metodologiczna wstępu, wręcz jego szkolny charakter. Wielu badaczy tak często pomija wskazanie celu pracy, jej tezy, przyjętych cezur, zastosowanej metodologii itd., że czyni to aktualnym pytanie o naukowy charakter ich prac i jakość ich badań.

Autorowi recenzowanej pracy należałoby doradzić, oprócz podjęcia większego ryzyka co do tezy głównej pracy, również większą odwagę co do zastosowanych metod badań. Choć, podkreślmy raz jeszcze i stanowczo, odmiennie niż w wielu innych pra-

cach, tu wskazano zastosowaną metodykę i rzeczywiście ją wykorzystywano – właśnie dlatego, że wiemy z analizy wcześniejszych prac Autora, iż byłby On w stanie to zrobić – należałoby zachęcić Go do spojrzenia na politykę UE wobec Chin np. z perspektywy konstruktywizmu. Jest to ujęcie podejmowane w literaturze zachodniej, i – z pewnością – jego zastosowanie doprowadziłoby do bardziej innowacyjnych wniosków, wyróżniających omawianą pozycję nie tylko na tle polskiego dorobku naukowego, ale także na tle stanu badań nauki zachodniej.

Przyjęta w pracy struktura narracji jest logiczna, a kolejne rozdziały wynikają z jej poprzedzających. Pierwsze rozdziały monografii przedstawiają historię i strukturę relacji. W następnych analizowane są najważniejsze zagadnienia we wzajemnych stosunkach. Dobór tematyki do tych rozdziałów wynika z wagi zagadnienia. Zgodzić należy się z zamysłem Autora, że kwestie handlowe, praw człowieka, embargo na sprzedaż broni i problemy ochrony środowiska są kluczowe w opisywanych relacjach. Może należałoby zachęcić Autora do przygotowania kolejnych rozdziałów dot. bezpieczeństwa międzynarodowego czy nowych technologii, gdyż tematyka ta zyskuje na znaczeniu w relacjach UE–ChRL. Pomysł Autora na strukturę pracy broni się tym, że część ze wskazanych zagadnień zawarto w innych rozdziałach, oraz że – z punktu widzenia celu pracy, jakim jest skupienie się na polityce UE wobec Chin, a nie relacji unijno-chińskich – kwestie bezpieczeństwa nie są dominującymi, zważywszy na ich ograniczoną obecność w dokumentach Wspólnoty (w dużej mierze ze względu na specyfikę Unii jako podmiotu stosunków międzynarodowych). Jednocześnie też dr Tomasz Kamiński posiada już w swoim dorobku naukowym prace np. dotyczące roli nowych technologii w relacjach UE–ChRL.

W pracy, która ma – bądź co bądź – formę monografii naukowej, a nie podręcznika, Autor powinien zaryzykować i podkreślić wątki dotyczące szeroko rozumianych praw autorskich, „zielonej energii”, surowców naturalnych. Uwagi te zaliczyć jednak należy do tych z kategorii „co Autor mógłby jeszcze zrobić”, a których uwzględnienie zmieniłoby charakter całej pracy.

Przyjęta struktura pracy pomaga zrealizować jej cel zaznaczony we wstępie. Wielkość poszczególnych części pracy jest zrównoważona, poza objętością dwóch rozdziałów, czego jednak nie można uznać za błąd metodologiczny, gdyż tematyka współpracy gospodarczej – z oczywistych powodów – zasługuje na poświęcenie jej więcej miejsca, zaś kwestia embargo na sprzedaż broni ma ograniczony zasięg tematyczny.

Monografia dra Kamińskiego posiada bardzo dobrze ugruntowane źródłowe podstawy prowadzonej analizy. Autor wykorzystał najistotniejsze źródła, zarówno pol-

sko-, jak i anglojęzyczne. Autor nie podkreślił jednak w bibliografii programów badawczych najistotniejszych think-tanków, a przecież korzystał z ich dorobku (ECFR, BrookingsInstitute).

Zaletą pracy jest nie tylko rzeczowo prowadzona narracja, ale i jej płynność. Autor skutecznie „przemycą” dane ilościowe, nie zamęczając nimi czytelnika. Wiele zjawisk zilustrować można szeregiem dodatkowych danych, jednak wydaje się, że Autor celowo tego nie robi. Traci być może na tym poznawczy wymiar pracy, ale zyskuje odbiorca niebędący specjalistą w omawianej w pracy dziedzinie.

Ten styl narracji zauważalny jest już w rozdziale I pracy ilustrującym relacje Wspólnoty Europejskiej z ChRL do 1994 roku. Autor dość precyzyjnie przedstawia chronologię wydarzeń, bez popadania jednak w suchy kalendaryczny ton.

Rozdział II rzeczowo ujmuje najistotniejsze etapy ewolucji polityki unijnej wobec ChRL. W rozdziale III, poświęconym instytucjonalnemu wymiarowi relacji, co warto podkreślić, Autor analizuje znaczenie zmian w relacjach wywołanych wejściem w życie traktatu lizbońskiego.

W pierwszych trzech rozdziałach czytelnik zaznajomiony z tematyką pracy chciałby widzieć więcej autorskiej oceny unijnych dokumentów. Tworzyłoby to większe pole do debaty naukowej z Autorem.

W rozdziale IV, poświęconym gospodarczemu wymiarowi relacji UE z ChRL, Autor poruszył wszystkie ważniejsze zagadnienia, w tym problem deficytu w relacjach handlowych, kwestię przyznania statusu gospodarki rynkowej ChRL i zagadnienie produktów niebezpiecznych często napływających z Chin. Z uwagi na istotność problemu, oraz faktu, że jest on coraz częściej podejmowany w literaturze przedmiotu, zabrakło recenzentowi szerszych odniesień do kwestii wpływu wartości juana na deficyt UE w handlu z ChRL.

W rozdziale V, dotyczącym postawy UE wobec łamania praw człowieka, brakuje choćby jednego akapitu szerzej wyjaśniającego odmienne perspektywy spojrzenia na prawa człowieka w Europie i Chinach. Autor, co prawda, odwołuje czytelnika do literatury przedmiotu, ale praca nie straciłaby na spójności, gdyby Autor przynajmniej przywołał argumenty badaczy, których prace wymienił (cieszy w tym miejscu odwołanie do mniej znanej pracy prof. Ting Waia z Hong Kong Baptist University, którą recenzent poznał dopiero będąc pod opieką naukową wspomnianego). Co ważne, delikatna materia analizowana w rozdziale V została przez Autora uczciwie przedstawiona.

Także kolejny rozdział, dotyczący problemu ochrony środowiska w Chinach, został nakreślony bez zbędnych emocji, wskazując zarówno stan środowiska naturalnego, jak

i poważny problem rozdźwięku pomiędzy świadomością władz centralnych na temat sytuacji środowiska w Chinach a działaniami podejmowanymi na poziomie regionalnym i lokalnym.

W rozdziale dotyczącym embarga na sprzedaż broni Autor ciekawie wplata spostrzeżenia na temat istotnej roli USA w unijnej debacie nad zniesieniem sankcji w handlu bronią z Chinami. Równie ciekawy, i będący wyraźnym wkładem własnym Autora w tematykę relacji UE–Chiny, jest rozdział dot. unijnej pomocy dla Chin. Rozdział oparty na wcześniej publikowanym w języku angielskim artykule mógłby stanowić zaczyn nowej publikacji, gdyż kwestia polityki rozwoju ChRL stanowi całkowicie wyjątkowe zagadnienie, wymagające wcześniejszego przedstawienia zróżnicowania regionalnego ChRL.

Zauważalną nicią przewodnią narracji we wszystkich rozdziałach jest konsekwentne prezentowanie przez Autora polityki Unii Europejskiej, a nie państw europejskich, względem ChRL. Konsekwencja jest olbrzymią zaletą pracy, ale miejscami czytelnik może stawiać sobie także pytania o różnice w postawach poszczególnych państw członkowskich wobec ChRL. Takie ujęcie zagadnienia jest jednak pomysłem na inną pracę (*notabene* podjętą w ostatnich miesiącach przez pracowników naukowych uniwersytetu w Makau).

Drobną, ale cieszącą z punktu widzenia kryteriów naukowości, rzeczą jest fakt, że każdy rozdział pracy dra Kamińskiego rozpoczyna się wskazaniem jego celu, a kończy się konkluzją. Wysoko ocenić należy również redakcję książki. Coraz częściej obecnie zdarzają się bowiem prace, w których odnaleźć można liczne literówki czy błędy w łamaniu tekstu.

Bardzo ciekawe jest zakończenie omawianej pracy. Autor nie tylko podsumowuje wnioski płynące z całości analizy, ale wręcz – w sposób charakterystyczny dla raportów firm doradczych – wskazuje kierunki działań, które UE powinna podjąć. Zachowuje przy tym rzeczową ocenę sytuacji, bez uprzedzeń wobec posunięć czy to jednej czy drugiej strony (co pojawia się w niektórych pracach dotyczących pozycji międzynarodowej ChRL i jej wpływu na sytuację międzynarodową). W zakończeniu zauważalne są też wnioski *de lege ferenda* (nie ciężące ku oderwanemu od rzeczywistości prognozowaniu), co jest kolejnym atutem tej części pracy.

Końcowa ocena prezentowanej książki, jak widzimy, musi być pozytywna. Autor podjął wszystkie istotne zagadnienia polityki UE wobec Chin, ilustrując je adekwatnymi przykładami. Nie popełniał przy tym błędów, nie popadał w emocjonalny ton narracji. Opracowanie z pewnością wzbudzi zainteresowanie nie tylko osób naukowo zajmujących się polityką UE wobec Chin.